

Tiina Vaattovaara

AMMATTINA LAULUNTEKIJÄ

Populaarimusiikin ammattimainen kirjoittaminen 2010-luvun Suomessa

AMMATTINA LAULUNTEKIJÄ

Populaarimusiikin ammattimainen kirjoittaminen 2010-luvun Suomessa

Tiina Vaattovaara
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Musiikin koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma, Pop- ja jazzmusiikin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Tiina Vaattovaara
Opinnäytetyön nimi: Ammattina lauluntekijä. Populaarimusiikin ammattimainen kirjoittaminen 2010-luvun Suomessa.

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström
Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2015 Sivumäärä: 37 + 1

Opinnäytetyöni sai alkunsa henkilökohtaisesta tarpeesta selvittää, mitä ammattimainen laulunkirjoittaminen tämän hetken Suomessa on. Ala kiinnostaa, mutta tietoa on vähän saatavilla, ja sitä on etsittävä monista eri lähteistä. Työn tavoite on koota yhteen sekä kirjallista että kokemuksellista tietoa lauluntekijän ammatista ja luoda siitä mahdollisimman kattava kokonaiskuva.

Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto perustuu kolmen ammattilauluntekijän haastatteluihin sekä yhteen lomakekyselyyn. Haastatteluissa käsiteltiin kahta teemaa: konkreettista lauluntekijän arkea haasteineen sekä lauluntekijän ammatti-identiteetin kehittymistä. Haastatteluja voi siis luonnehtia teemahaastatteluiksi. Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Taustatietoa tutkimukselle tuovat monet erilaiset lähteet, esimerkiksi laulun tekemistä ja musiikkialaa käsittelevä kirjallisuus, laulun tekemiseen liittyvien yhdistysten nettisivut sekä aiheesta kuulemani luennot.

Lauluntekijän ammatti on täynnä sekä käytännöllisiä että henkisiä haasteita, suurimpana toimeentulon epävarmuus. Ammattilauluntekijäys vaatii vahvaa ammatti-identiteettiä ja uskoa omaan tekemiseensä. Ammattia voi luonnehtia kutsumukseksi, joka perustuu suureen intohimoon ja tietynlaiseen elämäntapaan.

Iso osa opinnäytetyötä on oma henkilökohtainen pohdiskeluni lauluntekijyydestä yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona. Työtä voivat hyödyntää ammatinvalinnanohjaajat, musiikkioppilaitokset ja yksittäiset opettajat esitellessään musiikkiin liittyviä ammatteja. Se voi toimia myös alkuinformaationa ihmiselle, jota laulun tekeminen ammattina kiinnostaa. On kuitenkin huomattava, että musiikkiala muuttuu jatkuvasti, joten tiedot vaativat säännöllistä päivittämistä.

Asiasanat: Populaarimusiikki, säveltäjät, sanoittajat, musiikkiala, ammatti-identiteetti

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Music, Option of Music pedagogue, pop&jazz

Author: Tiina Vaattovaara

Title of thesis: Profession: Songwriter. Professional songwriting of Finnish popular music in 2010s.

Supervisor: Jouko Tötterström

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015 Number of pages: 37 + 1

The aim of this thesis is to describe the profession of a songwriter in Finland at the moment. I'm personally very interested in songwriting but it is rather hard to find information of the business. In this thesis it is intended to bring both the literal and the empirical knowledge together and create a comprehensive picture of the branch in Finnish context.

The study is qualitative and the data is collected by interviewing three Finnish professional songwriters. In addition, there is one participant who answered the questions by filling a questionnaire. There were two main themes in the interviews and the questionnaire: the everyday life of a songwriter and the developing of the professional identity. The analysis of the data is based on content analysis.

Writing popular songs professionally is full of both practical and mental challenges, the greatest one being the uncertainty of the subsistence. To become a professional songwriter, you need to build a strong professional identity. The profession of a songwriter is based on a great passion and a certain lifestyle.

This thesis includes my own personal reflection, whether I could become a professional songwriter myself. The paper can be used in vocational tutoring. It can also help individuals to figure out what it actually means to be a professional songwriter. The music industry changes rapidly and the information must be updated constantly.

Keywords: popular music, songwriters, music industry, professions, identity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	AMMATTIMAINEN LAULUNKIRJOITTAMINEN POPULAARIMUSIIKISSA.....	8
2.1	Lauluntekijän ammatin syntyminen.....	9
2.2	Musiikkibisneksen murros 2000-luvulla.....	10
2.3	Lauluntekijä osana 2010-luvun musiikkibisnestä.....	13
3	AMMATTINA LAULUNTEKIJÄ.....	15
3.1	Lauluntekijän arki.....	16
3.1.1	Kirjoitusprosessi.....	17
3.1.2	Verkostoituminen.....	19
3.1.3	Toimeentulo.....	21
3.2	Lauluntekijän ammatti-identiteetin muotoutuminen.....	24
3.2.1	Ympäristön vaikutus.....	25
3.2.2	Työelämän alku.....	26
3.2.3	Ammatti-identiteetti jatkuvana prosessina.....	27
3.3	Ammatin haasteet ja ilon hetket.....	29
4	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET.....	34
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Musiikkibisnes näyttäytyy toimistovirkailijan ja puusepän tyttäreille monimutkaisena, toisinaan jopa pelottavana ja julmana verkostona, johon on vaikea tarttua. Lähipiirissäni ei ole ihmisiä, jotka olisivat osanneet neuvoa minua. Muusikkoystävien kanssa on pohdittu asioita ja jaettu kokemuksia. Olen tehnyt lukuisia virheitä ja yrittänyt oppia niistä. Olen osallistunut kaikkiin mahdollisiin aiheeseen liittyviin koulutuksiin, joita on järjestetty sopivan matkan päässä. Silti koen olevani vasta alussa matkallani musiikin ammattilaiseksi.

Olen tehnyt lauluja satunnaisesti lapsesta saakka, mutta vasta ammattikorkeakouluopintojeni myötä ymmärsin, kuinka tärkeää omien laulujen kirjoittaminen minulle on. Rakastan laulamista, mutta en ole kiinnostunut huimista teknisistä suorituksista. Minulle laulaminen ja etenkin omien laulujen esittäminen on ensisijaisesti kommunikaatiota. Koen itseni arjessa usein sosiaalisesti kömpelöksi ja minun on vaikea ilmaista tunteitani puhumalla. Laulujen avulla viestitän muille ihmisille, että tarvitsen heitä ja heidän hyväksyntäänsä. Jaan tunteitani ja ajatuksiani musiikissa.

Opinnäytetyöni aihe alkoi hahmottua näistä lähtökohdista. Tavoitteenani on, että voisin tehdä lauluja työkseni, vaikka sitten jonkin muun työn ohella. Tämä kuitenkin edellyttää, että musiikin tekemisellä irtoaisi myös tietty osa elannosta. Miten yhdistää itselle jokin niin rakas asia markkinatalouteen?

Opinnäytetyöni pyrkii kuvaamaan lauluntekijän ammattia realistisesti ja monipuolisesti. Aineisto koostuu kolmesta haastattelusta ja yhdestä lomakekyselystä. Haastattelemalla ammattimaisia suomalaisia lauluntekijöitä olen selvittänyt, mitä laulunkirjoittaminen 2010-luvun Suomessa tarkoittaa ja miten laulunkirjoittajan ammattiin päädytään. Käytän läpi tutkimuksen termejä "lauluntekijä" ja "laulunkirjoittaja" rinnakkain samassa merkityksessä: kyseessä voi olla populaarimusiikin säveltäjä, sanoittaja tai säveltäjä-sanoittaja. Käytän myös verbejä "tehdä lauluja" ja "kirjoittaa lauluja" rinnakkaisessa merkityksessä. Tämä voi tarkoittaa säveltämistä, sanoittamista tai molempia. Puhe laulujen "kirjoittamisesta" voi hämmentää, sillä usein populaarimusiikki luodaan suoraan soivaan muotoon. Termi on kuitenkin haastattelujen perusteella vakiintunut populaarimusiikissa (vrt. engl. *to write a song* vs. *to compose*).

Koen, että olen monivuotisen musiikinopiskeluni aikana saanut paljon eväitä itse luovaan työhön, etenkin säveltämiseen. Laulunkirjoittamisesta on ilmestynyt myös monia hienoja oppaita, joista olen saanut inspiraatiota. Tiedän, että kouluttautumisen ja kirjallisuuden avulla pystyn kehittymään paremmaksi lauluntekijäksi yksinkertaisesti kirjoittamalla paljon. Siksi tämä tutkimus käsittelee itse työprosessia ainoastaan sivujuonteena. Painopiste on asioissa, jotka itselleni ovat haasteellisia: luovan työn myyminen, markkinoiminen ja musiikkibisnekseen ”soluttautuminen” sekä oman ammatillisen identiteetin kehittäminen.

Taustaksi tutkimukselleni pohdin aluksi amatööriyden ja ammattilaisuuden problematiikkaa ja selvitän ammattimaisen laulunkirjoittamisen historiaa. Käsittelen myös suomalaista musiikkiliiketoimintana, sillä aineistosta käy selvästi ilmi musiikkibisneksen muutosten vaikutus laulunkirjoittajan ammattiin. Lisäksi rahan ansaitseminen laulujen tekemisellä on olennainen teema, kun puhutaan ammattikirjoittajista. Tutkimusaineistona tässä luvussa on alan kirjallisuus.

Varsinaisessa pääluvussa esittelen haastateltavat ja kuvailen lauluntekijän työtä arjen tasolla. Aineistossa toistuivat seuraavat aiheet: työn luonne (kirjoitusprosessi), verkostoitumisen merkitys ja toimeentulo. Siksi ne ansaitsivat omat alalukunsa. Käsittelen työssäni myös ammatti-identiteetin käsitettä, sillä ammattimainen toiminta vaatii jonkinlaisen ammatti-identiteetin kehittymistä. Jotta voisin toimia lauluntekijänä, minulla on oltava käsitys siitä, miten suoriudun laulujen kirjoittamisesta: mitä osaan, mihin pystyn ja mihin tähtään lauluntekemisessä. (Eteläpelto 2006, 26.)

Alaluvussa Ammatin haasteet ja ilon hetket selvitän haastattelujen pohjalta, miksi vastaajat ovat valinneet juuri tämän alan ja mitä asioita alalle pyrkivän tulisi ottaa huomioon.

Lopuksi pohdin kysymystä, joka sai minut tekemään tämän tutkimuksen: Olisiko minusta ammattimaiseksi lauluntekijäksi? Pyrin tuomaan pohdinnan yleiselle tasolle niin, että lukijalla on mahdollisuus peilata kysymystä myös omalla kohdallaan. Pohdinta toimii samalla yhteenvedona aiheesta.

2 AMMATTIMAINEN LAULUNKIRJOITTAMINEN POPULAARIMUSIIKISSA

Taideala eroaa esimerkiksi lääkärin työstä siinä, että taide on kaikkien ulottuvilla. Kuka tahansa voi tehdä musiikkia, maalata tai kirjoittaa runoja. Vaikka monet ihmiset harrastavat nykyään terveyteen liittyviä asioita ja voivat olla aiheessa hyvinkin asiantuntevia, väittäisin, että kuilu vaikkapa kansanparantajan ja lääkärin välillä on kuitenkin paljon suurempi kuin harrastaja- ja ammattimuusikon välillä. Lääkärin professio on tarkkaan määritelty sekä laillisesti että moraalisesti. Kuka tahansa ei voi toimia lääkärinä, vaan lääkärin ammattiin johtaa tietty protokolla.

Toisin on musiikkialalla. Ammattimaisuuden määrittely on huomattavasti hankalampaa. Ammattilaiseksi voi päätyä koulutuksen kautta mutta toisaalta täysin kouluttamattoman muusikon toiminta voi olla ammattimaisempaa kuin koulutetun muusikon. Olin itse muutama vuosi sitten yhteistyössä erään melko menestyneen suomalaisbändin solistin kanssa, joka jännitti esiintymistä ”ammattilaisten” eli meidän koulutettujen muusikoiden kanssa. ”Kyllä se ammattimuusikko on se, jolla riittää keikkaa”, minä totesin hänelle ja olin aidosti sitä mieltä. Itse en ole kyennyt luomaan itselleni ammattimuusikon identiteettiä pelkästään koulutuksen avulla, vaan olen joutunut työstämään asiaa aktiivisesti. Ammattilaisuus ei ole pelkkää taitoa oman instrumentin hallinnassa tai laulujen tekemisessä. Koen, että etenkin populaarimusiikissa se on paljolti myös alan lainalaisuuksien ymmärtämistä ja bisnesosaamista. Toisaalta olisi mielenkiintoista tietää, mitä klassisen musiikin puolella muusikot asiasta ajattelevat. Siellä uraa voi ehkä luoda enemmän tiettyihin rakenteisiin nojaten: jos soitan tarpeeksi hyvin, voin päästä kaupunginorkesterin palkkalistoille.

Populaarimusiikin maailma on sen sijaan huomattavasti markkinavetoisempi. Kun musiikkia tehdään ammattina ja siitä on tarkoitus saada elanto, kyse on kysynnän ja tarjonnan laista. ”Populaari” viittaa suosittuun, laajaan yleisöön vetoavaan musiikkiin. Usein tämä liitetään kuluttamiseen, jota mitataan erilaisin listoin ja myyntitilastoin. (Middleton 2015, viitattu 24.2.2015.) Populaarimusiikin määrittely ei tietenkään ole ollenkaan näin yksinkertaista, mutta jonkinlaisena mittarina ammattilaisuudelle voidaan pitää sitä, elättääkö tekijä työllä itsensä. Siksi syvennyn tässä luvussa musiikin liiketaloudelliseen puoleen.

2.1 Lauluntekijän ammatin syntyminen

Englanninkielinen termi “songwriter” on tässä tutkimuksessa käännetty “lauluntekijäksi” tai “laulunkirjoittajaksi” ja sillä tarkoitetaan henkilöä, joka säveltää tai sanoittaa lauluja. Termi liitetään erityisesti 1900-luvun populaarimusiikin kirjoittajiin ja se on lähtöisin Yhdysvalloista. (Root 2015, viitattu 24.2.2015.)

1890-luvun puolivälistä lähtien populaarimusiikin markkinat kasvoivat USA:ssa musikaalikomedioiden myötä, jolloin sekä laulujen kirjoitusprosessi että myyntitapa vakiintuivat (ibid.). Toimiala keskittyi New Yorkissa tietylle kadulle, jota alettiin kutsua vuonna 1903 “Tin Pan Alleyksi”. Pienien huoneiden sokkeloissa “sävelsepät” (engl. *tunesmith*) takoivat halpoja pianojaan ja vastasivat sävellyksillään kasvavaan kysyntään. Tuohon aikaan bisneksen ydin oli nuottimyynti. Tin Pan Alleen musiikkikustantajat tilasivat, ostivat, mainostivat ja levittivät lauluja. Bisnes oli taloudellisesti erittäin merkittävä. Tilanne muuttui vasta 1930-luvulla, jolloin laulujen sijaan valokeilaan nousi artisti, ja levysoittimet alkoivat yleistyä. Tällöin levy-yhtiöt alkoivat kerätä suurimmat voitot laulun kirjoittajien ja kustantajien sijaan. (Hischak 2015, viitattu 24.2.2015.)

Lauluntekijän ammatin syntymiseen vaikuttivat paitsi kysynnän lisääntyminen, myös tekijänoikeusjärjestöjen muotoutuminen ja tekijänoikeuslakien hyväksyminen. Niiden ansiosta lauluntekijöiden mahdollisuus hyötyä lauluistaan taloudellisesti parantuivat olennaisesti. (Root 2015, viitattu 24.2.2015.)

Suomessa kehitys oli samankaltaista mutta hitaampaa. Suomenkielinen populaarimusiikki syntyi 1900-luvun alussa, ja sen isänä pidetään sanoittajaa nimeltä J. Alfred Tanner. Hän oli suosittu revyyaulaja, joka sanoitti vuosina 1909-1927 yli sata laulua. Laulut julkaistiin tuoreeltaan vihkosina, jotka saavuttivat suuren suosion. Suomalaisella populaarimusiikilla oli kysyntää. (Gronow 2002, 77–79.)

Suomessa lauluntekijät eivät tehtaalleet musiikkia huoneen nurkassa, vaan kiersivät usein myös esiintyjinä ja olivat kulttuurin sekatyöläisiä. Tästä esimerkkinä on 1920-luvulla aloittanut kuplettiaulaja Tatu Pekkarinen, joka kuplettien lisäksi kirjoitti myös romaaneja ja näytelmiä. (ibid., 81–87.)

Tekijänoikeuslaki saatiin Suomeen vuonna 1927. Tuolloin syntyi tekijänoikeus henkisiin tuotteisiin. Vuotta myöhemmin säveltäjät ja kustantajat perustivat Teosto ry:n valvomaan oikeuksiaan. Kevyen musiikin tekijät pääsivät aluksi ainoastaan asiakkaita, jäseniksi heitä alettiin hyväksyä 20 vuotta myöhemmin. Sanoittajat pääsivät jäseniksi vasta 1968. (Karjula 2015, viitattu 12.4.2015.)

Juuri laadittua tekijänoikeuslakia pyrittiin 1930-luvulla kiertämään muun muassa valenimiä käyttämällä. Teosto vaati, että levytuottajien piti maksaa lauluntekijöille korvausta valmistettujen levyjen lukumäärän mukaan. Tuottajat olisivat mieluummin maksaneet kertakorvauksen, joka oikeuttaisi heidät myös julkaisemaan laulut omissa lauluvihoissaan. Levyetikettiin merkittiin usein salanimi tai tekijän nimeä ei mainittu lainkaan. Niin ammattimaiset kuin harrastajalauluntekijätkin solmivat rahapulassaan sopimuksia, joissa luopuivat kaikista oikeuksistaan. Sanoittaja Toivo Elomaan mukaan vaadittiin myös vakuutus siitä, ettei tekijä kuulu Teostoon eikä tule koskaan hakeumaankaan sen jäsenyyttä. (Gronow 2002, 117.)

1950-luvulla äänilevybisnes kasvoi ja ammattimaistui. Tuotantoyhtiöitä oli useampia, jolloin syntyi myös tervettä kilpailua. Pisimmän korren vei Musiikki-Fazer, joka kiinnitti freelancerina aiemmin työskennelleen Toivo Kärjen rojaltipalkalla tuotantopäälliköksi 1955. Kärki sai työparikseen vuonna 1957 Reino Helismaan, josta tuli yhtiön kuukausipalkkainen pääsanoittaja. Yhdessä he tehtailivat lukuisia hittejä. (Muikku 2015, viitattu 12.4.2015; Niiniluoto 2002, 181.)

Vuonna 1954 perustettiin kevyen musiikin tekijöiden järjestö Suomen Elokuväsäveltäjät ry, joka muutettiin sittemmin Elokuva ja Viihdesäveltäjät ry:ksi. Nykyään järjestö tunnetaan nimellä Säveltäjät ja sanoittajat Elvis ry ja se toimii edelleen aktiivisesti. (Elvis ry 2015a, viitattu 20.4.2015.) Vaikka musiikkiala on alkuaajoista edelleen ammattimaistunut, tarve lauluntekijöiden edunvalvonalle ei ole vähentynyt.

2.2 Musiikkibisneksen murros 2000-luvulla

Jos Tin Pan Alley koki aikanaan voittajansa levy-yhtiöissä, vuonna 2015 pulassa ovat levy-yhtiöt. Äänitteiden myynti laskee koko ajan. Teknologian kehitys on jälleen mullistanut musiikkiteollisuuden.

Levy-yhtiöiden voittokulku kesti pitkään, lähes 50 vuotta. Perinteisessä mallissa levy-yhtiö teki levytyssopimuksen artistin kanssa ja hoiti sitten hänen asiansa yhdessä eri tahojen kanssa. Radio oli tärkein promootioväline. Artisti keskittyi omaan taiteelliseen työhönsä, mikä toisaalta tarcoitti sitä, ettei hänellä ollut juuri sananvaltaa bisnekseen liittyviin asioihin. (Owsinski 2009, 2–6.)

Internet, tietokoneiden ja muiden elektroniikkalaitteiden nopea kehitys sekä musiikin digitalisoituminen ovat vaikuttaneet musiikkimaailmaan monin eri tavoin. Levy-yhtiöiden näkökulmasta suurin muutos on ollut äänitemarkkinoiden jatkuva lasku, joka on pakottanut yhtiöt miettimään ansaintalogiikkansa uusiksi. Digitaalinen myynti ei ainakaan toistaiseksi ole korjannut suuntaa ylöspäin. (Muikku & Martikainen, luento 14.10.2014; Kreus 2012, 30.)

1990-luvulta lähtien jo kokonainen sukupolvi on tottunut siihen, että musiikkia kuulee helposti missä vain - ilmaiseksi. Ensin tuli CD-levyjen laillinen ja laitton kopiointi, sitten Napsterin kaltaiset vertaisverkot, joista sai ladattua musiikkia omalle tietokoneelle napin painalluksella (Ks. Owsinski 2009, 11-14). Piratismia vastaan on taisteltu monin kampanjoin ja myös lakisyyttein, mutta nykyään suurinta keskustelua herättävät lailliset streaming-palvelut kuten Spotify. Niiden avulla kuluttajalla on älypuhelimessaan valtava musiikkikirjasto mukana kaikkialla, joko ilmaiseksi tai pienellä kuukausimaksulla. Tekijöiden osuus Spotify-korvauksista on hyvin pieni, 70% rojalteista menee levy-yhtiöille (Taloussanomien 2013, viitattu 1.4.2015). Toisaalta myös artistit itse julkaisevat musiikkiaan korvauksetta kuunneltavaksi omilla verkkosivuillaan ja Youtube-kanavillaan saavuttaakseen mainetta. Kuluttajan näkökulmasta musiikin ostaminen ja omistaminen ei yksinkertaisesti ole enää yhtä relevanttia kuin ennen.

Yksi syy äänitteiden heikkoon myyntiin on myös kuuntelutottumusten muuttuminen. Levy-yhtiöiden kulta-aikana singlet olivat täkyjä, jotka saivat kuulijan ostamaan albumin. Albumeista tuli varsinainen kassavirta. (Owsinski 2009, 6.) Digitaalisen musiikin aikakaudella myynti keskittyy singlemyyntiin, kun latauspalvelut kuten iTunes myyvät lauluja noin dollarin hintaan kappale. Nykyään kuluttajan ei siis tarvitse ostaa kymmenen laulun pakettia omistaakseen radiosta kuulemansa hitin, vaan hän voi valita juuri ne yksittäiset sävelmät, jotka haluaa. (ibid., 17.)

Musiikkibisneksen osa-alueet voidaan jakaa karkeasti neljään osa-alueeseen: äänitetuotanto, live-tuotanto, musiikkikustantaminen sekä muut oheistoiminnot kuten merchandise (oheistuotteiden myynti) ja yritys yhteistyö (Muikku & Martikainen, luento 14.10.2014). Koska levy-yhtiöiden perinteinen tulonlähde eli äänitteet eivät myy, yhtiöt ovat joutuneet tarkistamaan omaa rooliaan

uusiksi. Ne eivät ole välttämättä enää pääasiallisesti taloudellisia tuottajia, vaan etenkin isot yhtiöt ovat keskittyneet enemmän markkinointiin. Suunta on se, että uusien kykyjen etsimiseen käytetään vähemmän resursseja kuin jo olemassa olevan artistirosterin markkinoimiseen. (Kreus 2012, 34.) Monet toiminnot on ulkoistettu, ja yhteistyö pienten itsenäisten yhtiöiden ja suurten yhtiöiden välillä on kasvanut. Musiikkialan yritykset toimivat nykyään usein useammalla liiketoiminta-alueella, esimerkiksi levy-yhtiö voi harjoittaa myös musiikkikustannustoimintaa. (ibid.; ks. myös. Karhumaa, Lethman & Nikula 2010, 24.) Musiikkikustantaminen onkin ollut viime vuosina suhteellisesti kannattavin musiikkibisneksen osa-alue. Etenkin musiikin synkronisointi eli sen lisensointi muuhun viihdemaailmaan (pelit, tv-ohjelmat, elokuvat) on kasvava liiketoiminta-alue. (Muikku & Martikainen, luento 14.10.2014.)

Koko ajan pienenevästä kakusta suurimman palan vievät edelleen suuret monikansalliset yhtiöt. Vuonna 2014 Suomen kolme suurinta levy-yhtiötä saivat yhteensä yli 90 prosenttia äänitteiden kokonaismyynnistä (IFPI Finland ry 2015, viitattu 4.5.2015). Perinteistä mediaa (printit, TV, radio) hallitsee pieni joukko enimmäkseen suurille yhtiöille levyttäviä suomalaisia muusikoita. Niin sanottu mainstream on yhä kapeampi ja radioiden soittolistat muistuttavat kovasti toisiaan. Alan kuitenkin ennustetaan muuttuvan, hitaasti mutta varmasti.

Musiikin tuotantokustannukset ovat laskeneet, sillä ammattimaiset tuotantovälineet ovat yhä useampien hankittavissa sekä saatavuutensa että hintansa puolesta. Myös musiikin julkaiseminen internetissä on helppoa. Toisaalta erottuminen massasta on yhä vaikeampaa, sillä tarjontaa on valtavasti. Lähes kaikki maailman musiikki on kuluttajan ulottuvilla sormen näpäytyksellä. Olenaisista onkin, millä tavoin kuluttajat löytävät itselleen oikeat tuotteet. Musiikkiteollisuudessa puhutaan siirtymisestä massamarkkinoista ns. niche-markkinoihin eli pieniin markkinasegmentteihin, jolloin enää ei yritetä myydä samaa tuotetta mahdollisimman isolle joukolle vaan pyritään kohdentamaan oikeat tuotteet oikeille asiakkaille. Erilaiset tietojenhallintaohjelmat tulevat olemaan tässä merkittävässä roolissa. (Kreus 2012, 33–36.)

Mielenkiintoista onkin, mitä kaikki tämä merkitsee artistille ja musiikintekijälle. Muutos tuo mukanaan uhkia mutta myös mahdollisuuksia.

2.3 Lauluntekijä osana 2010-luvun musiikkibisnestä

Jos ajatellaan, että koko musiikin mittavampi taloudellinen hyödyntäminen on alkanut edellä kuvastusti juuri lauluntekijöiden ja kustantajien pyörittämänä bisneksenä, lauluntekijän rooli on nykyään hyvin erilainen. Suurin osa suomalaisista lauluntekijöistä on omalla riskillään toimivia pienyrittäjiä (ks. Kantele 2009, viitattu 8.4.2015) tai freelancereita.

Musiikkikustantajat ovat yhä lauluntekijän tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Tekijä voi halutesaan pitää teoksen myös ns. manuksena, jolloin hän saa tekijänoikeuskorvaukset kokonaisuudessaan itselleen. Jos tekijä kuitenkin päättää solmia kustannussopimuksen, hän luovuttaa osan (maksimissaan kolmasosan) korvauksista kustantajalle. (Hämäläinen 2014, viitattu 8.4.2015.) Tin Pan Alleen aikaan kustannussopimuksessa oli kyse nuottien valmistamisesta ja myynnistä. Nykyään sopimus voidaan tehdä kokonaan nuotittomana, jolloin optio graafisiin oikeuksiin on sopimuksen molemmilla osapuolilla mutta velvollisuutta nuotin julkaisemiseen ei ole kummallakaan. Kyse on enemmänkin laulun manageroinnista. (Ks. Elvis ry 2015b, viitattu 20.4.2015.) Musiikkikustannuksen idea on kasvattaa julkaistun tai julkaisemattoman teoksen taloudellista arvoa (Karhumaa ym. 2010, 105). Kustantajan tehtävänä on siis edistää kappaleen kaupallista hyödyntämistä eli tarjota sitä edelleen levy-yhtiöille julkaistavaksi tai jos kappale on jo julkaistu, edistää sen käyttöä esimerkiksi televisiossa tai elokuvissa.

Toimintojen yhdistyminen eli levy-yhtiöiden ja kustannusyhtiöiden toimiminen saman katon alla on lauluntekijän kannalta sekä hyvä että huono asia. Yhdistelmä takaa sen, että kustannusyhtiöllä on vahva yhteistyökumppani ja mahdollisesti myös paremmat taloudelliset edellytykset tukea lauluntekijää kuin täysin itsenäisillä kustantamoilla. Lauluntekijällä voi olla myös paremmat mahdollisuudet saada tilaustöitä levy-yhtiöltä. Toisaalta kustannusyhtiö ei välttämättä tarjoa laulua kuin ainoastaan ”omalle” levy-yhtiölleen. Jos tämä ei laulua tarvitse, se voi jäädä arkistoon pölyttymään. Jos taas levy-yhtiö kiinnostuu laulun julkaisemisesta, lauluntekijää voidaan velvoittaa kustannussopimuksen tekemiseen tietyn kustannusyhtiön kanssa. Muuten sopimusta levy-yhtiön kanssa ei synny. Tällainen ”pakkokustantaminen” ei jätä lauluntekijälle juurikaan valinnanvaraa. (Toivonen, luento 18.2.2015.)

Toisaalta tuotantojen halpeneminen ja julkaisemisen helppous ovat herättäneet keskustelua siitä, tarvitseeko artisti tai lauluntekijä yhtiöitä enää mihinkään (Ks. Owsinski 2009, 18–20). Kaikki toiminnot (tuottaminen, julkaiseminen, jakelu, markkinointi) on periaatteessa mahdollista toteuttaa

itse, vaikka maailmanlaajuisesti. Yhtiöiden tuoma lisäarvo on lähinnä asiantuntijapalveluita, valmiita verkostoja, voimakkaita markkinointikanavia ja taloudellisen riskin jakamista. Esimerkiksi levytyssopimukset alkavat muistuttaa nykyään enemmän liikekumppanuussopimuksia, joissa sovitaan, missä suhteessa artisti ja levy-yhtiö osallistuvat rahoitukseen. Toisin sanoen artistilla on enemmän taloudellista vastuuta mutta myös sananvaltaa päätöksenteossa ja bisnessuunnittelussa. (Kreus 2012, 34–35.) Mitä enemmän artisti panostaa tuotantoon ja markkinointiin, sitä suuremmat hänen rojaltinsa tulisi olla (Karhumaa ym. 2010, 24). Lauluntekijälle arvokas asiantuntijapalvelu on levy-yhtiöiden ammattimainen A&R ('artisti & repertuaari') -toiminta. Siinä lauluja kehitetään yhdessä työryhmän kanssa paremmiksi, jotta ne menestyisivät.

Suomen markkinat ovat pienet ja taloudellinen menestyminen musiikkialalla yhä harvempien herkkua. Taloudellisella menestymisellä tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että musiikkia tekemällä pääsee vähintään keskituloiseksi suomalaiseksi. Monet lahjakkaat suomalaiset lauluntekijät tähyävätkin ulkomaille (Kantele 2009, viitattu 8.4.2015). Internet ja digitaalinen aikakausi ovat helpottaneet kansainvälistä yhteistyötä. Myös musiikkialan järjestöt Music Finland etunenässä pyrkivät edistämään suomalaisen musiikin vientiä. Kun katsoo länsinaapuriin, voidaan Elvis ry:n slogania mukaillen todeta, että musiikkiviennissä on valtava kasvun mahdollisuus. Ruotsissa musiikkivienti tuotti vuonna 2013 jopa 135 miljoonaa euroa, kun vastaava luku Suomessa vuonna 2012 oli 35,8 miljoonaa. (Elvis ry 2015c, viitattu 20.4.2015.)

Musiikkialan murros tarkoittaa siis sitä, että yhä useammat haluaisivat ansaita elantonsa musiikilla, mutta yhä harvemmat haluavat maksaa musiikista. Kilpailu on kovaa ja lauluntekijöiden oikeusturva on heikko. Alalla ei ole juuri mitään sitovia sopimuksia.

3 AMMATTINA LAULUNTEKIJÄ

Onko pop-lauluntekijän ammattia suomalaisittain olemassa? Tästä kysymyksestä koko tutkimukseni sai oikeastaan alkunsa. Olin kuullut noin puoli vuotta aiemmin ensimmäistä kertaa, että joku todella saa Suomessa leipänsä pelkällä laulunkirjoittamisella. Oletin kuitenkin, että ilmiö on hyvin harvinainen. Aloin etsiä ihmisiä, jotka ansaitsevat tällä työllä ainakin osan elannostaan.

Koska lauluntekijän ammatti on melko harvinainen, ja siitä tiedetään yleisesti todella vähän, oli luonnollista haastatella tähän ammattikuntaan kuuluvia ihmisiä. Valitsin haastateltavani sen perusteella, että heidän uransa olisivat eri vaiheissa. Heikki on kokenut konkari, joka on tehnyt musiikkia niin artistina kuin lauluntekijänä muille tunnetuille artisteille. Saija vasta aloittelee uraansa, mutta hänen toimintansa ja tapansa työskennellä on jo täysin ammattimainen. Jussi tekee lauluja osa-aikaisesti jakaen viikkonsa päivätyön ja säveltämisen välillä ja on menetellyt näin jo pitkään. Joonas on tämän hetken nousevia lauluntekijöitä ja toimii sen lisäksi tuottajana.

Haastateltavat edustavat myös tyylillisesti hieman eri laitoja Suomen musiikkielämässä. Heikki tekee pääasiassa perinteistä suomalaista rockia, mutta lisäksi esimerkiksi lastenmusiikkia ja musikaaleja. Jussin genrejä ovat iskelmä, lastenmusiikki ja joululaulut. Saija pyrkii ”isojen nimien” eli suomalaisten pop- ja iskelmäartistien luottosanoittajaksi. Joonas edustaa niin ikänsä kuin edustamansa tyylien perusteella nuorempaa sukupolvea: hän on tehnyt musiikkia muun muassa Isac Elliotille, Robinille ja Pete Parkkoselle (Hiltunen 2014, viitattu 1.4.2015).

Heikin, Saijan ja Jussin haastattelut on tehty kasvokkain. Joonaksen kanssa haastattelun sopiminen oli haasteellista, sillä hän työskenteli tutkimuksen aikaan toisella puolella maapalloa. Lopulta päädyin lähettämään kysymykset hänelle sähköpostitse (LIITE 1). Hän vastasi kysymyksiin kirjallisesti. Joonaksen kohdalla ei siis voi puhua varsinaisesta haastattelusta, vaan pikemminkin lomakekyselystä. Aineistoa kertyi litteroituna yhteensä 30 sivua sekä lomake, jonka pituus vastauksineen oli kaksi sivua.

Tutkimushaastattelut voidaan jakaa eri luokkiin sen mukaan, kuinka yhtenäisesti haastatteluita käsitellään. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 44–46) mukaan ääripäissä ovat lomakehaastattelu, jossa jokainen haastattelu noudattaa tiukasti samaa kaavaa ja strukturoimaton haastattelu, jossa aiheen määrittely on väljää ja siirtyminen aiheesta toiseen tapahtuu haastateltavan ehdoilla.

Tässä tutkimuksessa haastattelut olivat näiden kahden ääripään välistä eli puolistrukturoituja. Minulla oli valmiita kysymyksiä, mutta saatoin esittää ne eri järjestyksessä, muutella niitä hieman ja esittää erilaisia jatkokysymyksiä tilanteesta riippuen. Kysymykset käsittelivät kuitenkin jokaisella kerralla samoja teemoja: lauluntekijän arkea ja ammatti-identiteetin muotoutumista. Haastattelujani voisi siis kutsua myös teemahaastatteluiksi.

Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä, jonka pyrkimyksenä on saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105). Analyysi on aineistolähtöinen. Olen siis pyrkinyt luomaan tutkimusaineistosta johdonmukaisen kokonaisuuden. Mitään uutta teoriaa en ole lähtenyt muodostamaan, vaan tämän tutkimuksen tarkoituksena on yksinkertaisesti kuvata lauluntekijän ammattia mahdollisimman realistisesti ja monipuolisesti. Voidaan siis puhua fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen nojaavasta analyysistä, jolloin aineistosta pyritään saamaan esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. (ibid., 97; 102–103.)

3.1 Lauluntekijän arki

Suurin osa lauluntekijöistä tekee sivu- tai päätoimensaan myös jotain muuta työtä. Se voi olla kaikkea mahdollista musiikkiin liittyvää, kuten Heikillä:

Mä kirjoitan lauluja, sävellän, sanotan. Mä opetan lauluntekemistä, mä olen laulusolisti kahessakin, välillä kolmessakin bändissä, välillä neljässäkin bändissä. Sen lisäksi mä teen myöski erikoisprojekteja eliikkä erilaisia kirjoitushommia, mä kirjoitan, sanotaan niinkö kolumneista elokuvakäsikirjotuksiin asti kaikenlaista. Kaikki ne jollaki tavalla liittyy musiikkiin. (Heikki)

Toisaalta osan toimeentuloa voi tuoda myös jokin muu työ, kuten Jussilla, joka toimii puolet viikosta luokanopettajana. Myös tuottajan ja lauluntekijän urien yhdistäminen on ollut yleistä jo pitkään. Tästä esimerkkinä tutkimuksessani on mukana Joonas. Haastateltavista ainostaan Saija ei tällä hetkellä tee työkseen mitään muuta kuin säveltää ja sanoittaa. Hänkin kuitenkin suunnittelee laajentavansa työnkuvaansa myöhemmin tulevaisuudessa.

Useat erilaiset päällekkäiset työtehtävät edellyttävät tarkkaa aikataulutusta.

Että mulla oli niin monta projektia, että kun aamuyheksältä mä rupesin hommiin ja neljältä lopetin, niin mä juoksin mun kotona paikasta toiseen et mä pystyin tekemään kaikki, mitä ja että mä kerkeen. Mulla oli projekteja eri paikoissa. Siis mähän oon ollu ihan hullu. Juoksen kotona ja nyt mä kirjotan ton, ja kysymys on niinku tämmöisestä et jos multa tilataan joku teksti, niin mä merkkään kalenteriin, okei "Maarit Hurmerinnalle teksti kahden viikon päästä keskiviikkona klo 14-15.30". (Heikki)

Deadlinet ovat tärkeitä arjen rytmittäjiä, kun kyseessä on kotona itsenäisesti tehtävä työ. Ne helpottavat töiden suunnittelua ja niihin tarttumista.

--- se on semmosta opettelua, semmosta niinkun itsensä johtamista, niinku aikatauluja, semmosta niinku oman arkityön hakemista vieläkin että toisaalta olen määrätietoinen ja suunnitelmallinen mut et vielä enemmänki vois tehdä silleen suunnitelmallisesti. (Saija)

Inspiraatiota ammattilainen ei voi jäädä odottelemaan, vaan työskentely on yhtä kurinalaista kuin missä tahansa muussakin ammatissa. Kuten Heikki sanoo, inspiraation hakeminen on osa kirjoitusprosessia. Työhön saadaan kulumaan normaali virka-aika ja enemmänkin.

Melkein joka päivä vuodesta vietetään studiossa. --- 10-12 tunnin työpäivät ovat aika normi. (Joonas)

Lauluntekijän työ on siis ajankäytöllisesti sekoitus vapautta ja tiukkoja aikatauluja riippuen kulloisestakin työtilanteesta. Aikataulu laaditaan itse, jolloin ammattilaisen on tasapainoitava kunnianhimon ja oman jaksamisensa välillä. Menestymiseen vaaditaan paljon kovaa työtä.

3.1.1 Kirjoitusprosessi

Kuten missä tahansa muussakin ammatissa, jokaisella lauluntekijällä on oma tyyliensä tehdä työtään. Yksi osa ammattilaisuutta onkin tunnistaa, mikä tapa sopii itselle parhaiten. Laulunkirjoitusoppaista voi olla hyötyä etenkin silloin, kun kirjoittaminen takkuu. Itsekritiikki on lauluntekijälle tärkeää, mutta se on ajoitettava oikein. Ideointivaiheessa ajatusten kannattaa antaa virrata vapaasti ilman sensuuria. Arvioinnin aika on myöhemmin. (Ks. Hillered 2013, 170; Salo 2014, 32).

Ammattitaitoa on myös tunnistaa omat heikkoutensa ja vahvuutensa. Kirjassa, jota mainostetaan "ruotsalaiseksi lauluntekijöiden raamatuksi", esitellään mielenkiintoinen näkökulma. Kirjan *Lathund för låtskrivare* kirjoittaja Eva Hillered (2013, 169) viittaa tutkimuksiin, joiden mukaan ihmiset voidaan luokitella aktiivisemmin vasenta tai oikeaa aivopuoliskoa käyttäviin. Jos vasen aivopuo-

lisko hallitsee ajattelua, ihmisen vahvuuksia ovat kielellinen lahjakkuus, loogisuus ja analyttisyys. Hän työskentelee tällöin mielellään järjestelmällisesti yhdestä asiasta toiseen edeten. Jos oikeanpuoleinen aivopuolisko hallitsee ajattelua, ihmisellä on paljon tiedostamattomia kykyjä kuten vahva intuitio, luovuus, musikaalisuus, kokonaisuuksien taju ja rikas tunnemaailma. Hän kykenee yleensä työskentelemään monen eri asian kimpussa yhtä aikaa. Molempia puoliskoja tarvitaan laulun tekemisessä. Kun tunnistaa, kumpi puolisko itsellä on vahvempi, voi aktivoida tietoisesti toista puoliskoja. Esimerkiksi ideointivaiheessa kannattaa käyttää oikeaa aivopuoliskoja ja laulua viimeistellessä taas vasenta. Kirjassa esitellään konkreettisia harjoituksia, joiden avulla eri puoliskoja voi aktivoida.

Vaikka kirjoitusprosessi ei ole tässä tutkimuksessa keskeisin sisältö, haastatteluissa puhuttiin myös erilaisista työtavoista. Eniten työprosessista kertoi Heikki, joka on kirjoittanut aiheesta oppaan nimeltä *[Kahlekuningaslaji] - Laululyriikan käsikirja* (2014). Kirjassa hän vertaa laulun kirjoittamista mäkihyppyyn, johon kuuluu erilaisia vaiheita aina valmistautumisesta alastuloon saakka. Heikki toteaa niin kirjassa kuin haastattelussakin, että tärkeintä kirjoittamisessa on kärsivällisyys: mitä pidempään laulua jaksaa hioa, sitä parempi siitä tulee. (Salo 2014, 14; 28–29.)

Mä oon kehitelly sen, että mä kirjotan sitä tekstiä, sitte mä tajuan, että mä oon väsyny, mä panen sen pois ja mä teen mitä tahansa muuta. Sit mä taas palaan siihen. Siitä on kaks hyötyä: se toinen on se, että aina kun mä unohdan sen tekstin, ja sit mä otan sen uudestaan tohon noin, mä katon sitä niinku mä en ois koskaan nähnykään sitä tekstiä. --- Toinen hyöty on se, että kun se väsyttää mua se teksti niin kun mä lepään sen kanssa välillä, niin sitte mä taas jaksan vääntää. (Heikki)

Sekä Heikki että Joonas painottavat, että prosessi lähtee aina liikkeelle tyhjästä. Alku on ehkä kaoottinenkin, mutta samalla se vapauttaa tekijän kaikista paineista: hänellä itselläänkään ei ole aloittaessa tietoa, mikä lopputulos tulee olemaan. On vain tehtävä jotain ja uskottava, että laulu syntyy.

Ei mulla oo koskaan mitään ideaa. Jos mää lähen siitä, että mitä mää nyt haluan maailm... ihmiskunnalle sanoa tässä, niin ei mulla oo koskaan yhtään mitään sanomista. (Heikki)

Pyrin aina aloittamaan nollasta. Tarkoitan tällä sitä, että hyvin harvoin kannan biittejä ja "trackkeja" mukana. (Joonas)

Heikki vertaa kirjoittamista tutkimuksen tekemiseen tai toimittajan työhön. Hänelle on tärkeää etsiä aiheestaan taustatietoa, materiaalia, josta lähteä muokkaamaan tekstiä. Hän kokeekin it-

sensä ensisijaisesti sanoittajaksi, vaikka ymmärtääkseni yleensä myös säveltää tekstinsä itse. Saijalle taas sanoittaminen valmiiseen hyvään sävellykseen on työn parasta antia. Tällöin melodian rytmi ja mitta antavat prosessille jonkinlaiset raamit.

Niin kuuntelen sitä biisiä, saatan ladata sen kännykkään ja ihan parasta ehkä, lähtee ulos käveleen ja kuuntelee sitä kuulokkeista ja, käveleminen auttaa hirveesti. --- jos tekee sävellys edellä niin siihenhän säveltäjä on tehnyt tämmösen laulumelodian ja rytmityksen jollaki tavalla niin sen siis kirjoitan ylös koneelle. --- joko viivoilla tai jonaki höpötekstinä jotaki suomenkielen höpötystä, että miten se mennee, että mää saan sen biisin rakenteen ja sen mitan. Sitten kun tulee ideaa niin alan vaan kirjoittaa. (Saija)

Toisaalta Saija huomauttaa, että prosessi eroaa paljonkin riippuen siitä, tekeekö sekä sanoituksen että sävellyksen itse, onko sävellys valmiina vai tehdäänkö koko laulu (teksti ja sävellys) yhteistyössä toisen tekijän kanssa.

Jussin mukaan työprosessi onkin muuttunut viime vuosina juuri siinä, että nykyään lauluja tehdään usein ryhmätyönä niin, että jokainen jäsen on tavallaan vastuussa kaikesta lauluun liittyvästä. Hän on säveltäjänä kokenut, että aiemmin vallalla ollut selkeämpi työnjako oli yksinkertaisempaa ja nopeutti prosessia.

Jos puhutaan vanhan liiton tekstintekijät, jotka tekee, sehän oli se lappu siinä ja sehän sävellettiin. Ehkä sitä joskus jonku täytesanan tai jotaki joutu tekemään mut nythän saattaa tulla teksti, se ei välttämättä ole ihan valmiskaan, silläi ki teen aika paljon että tulee, mää teen sitä muokausvaiheita siinä mukana. No se työllistää tietenkin sitte aika paljon. (Jussi)

Jussi huomauttaa myös, että lauluntekijän työhön kuuluu paljon muutakin kuin luova osuus. Demojen eli laulua markkinoivien äänitteiden tekemisen, sanoitusten hiomisen ja nuotinnusten lisäksi on pidettävä kontakteja yllä, vastattava sähköposteihin ja etsittävä uusia yhteistyökumppaneita. Kuten Saijakin sanoo, verkostoituminen eli suhteiden luominen on alalla "kaiken a ja o".

3.1.2 Verkostoituminen

Sattumaa tai ei, haastatteluissa eniten verkostoitumisen merkityksestä puhuvat juuri kauimpana musiikkiteollisuuden pääkallopaikoista elävät Jussi ja Saija. Jussi sanoo suoraan, että pääkaupunkiseudulla asumisesta voisi olla hyötyä.

Tai ei se ainakaan haitaksi oo. Ihan, jos vaikka pietään palaveri niinkö artistille tai... -- Ainaki pääsee kasvotusten juttelemaan ja kysymään, että kelpaako tämä vai ei. [naurua] (Jussi)

Jussi kertoo vierailevansa levy-yhtiöissä tuttujen tuottajien luona pari kertaa vuodessa. Uran alussa kontakteja metsästettiin CD-levyjen kansista: katsottiin, ketkä levyä olivat tehneet ja otettiin yhteyttä. Myös laulun tekemiseen liittyvistä koulutuksista sekä Jussi että Saija ovat saaneet kontakteja.

Pisimpään alalla olleet Heikki ja Jussi toteavat, että musiikkibisneksen käytännöt ovat kovasti muuttuneet vuosien varrella. Enää demojen lähettely postitse ei riitä, vaan ihmiset on kohdattava kasvotusten. Saman on huomannut myös vielä uransa alussa oleva Saija.

--- ennen se oli hyvin paljon sitä, että lähetettiin se yksittäinen laulu sinne ja sitte tuottaja kuunteli, että oisko hänellä käyttöä tälle. (Jussi)

--- yks biisintekijän tärkeimpiä asioita nykyaikana on tehdä verkosto. Eli ei se riitä, et sä teet hyviä biisejä ja lähetteleet niitä sähköpostilla levy-yhtiöihin ja tonne, ei se riitä. Vaan sun pitää ihan oikeesti käydä tapaamassa ihmisiä, sun pitää verkostoitua, sun pitää oppia tuntemaan ihmisiä, sun pitää oppia ehdottamaan asioita. (Heikki)

--- kyllä se niinku se verkostoituminen on tällä alalla kaikki kaikessa, että mitä enemmän olet ite valmis menemään ja tutustumaan ihmisiin ja niinku omana ittenäs nimenomaan olemaan niin silleen saa niitä kontakteja ja töitä, että se on oikeasti kaikki kaikessa. Kukkaan ei tuu kotoa tosiaan niitä sun biisejä ikinä hakemaan, näin se on. (Saija)

Kontaktit voivat olla toisia lauluntekijöitä, joiden kanssa tehdään yhteistyötä eli "co-writataan". Saija toteaa, että aloittelevalla biisintekijällä voi olla paremmat mahdollisuudet saada teoksensa läpi, jos se on tehty yhteistyössä nimekkäämmän tekijän kanssa.

Levy-yhtiön ihmisistä kannattaa tuntea erityisesti tuottajia ja A&R -työntekijöitä, jotka valitsevat usein artistien levyille päätyvät laulut. Myös artisteihin voi olla suoraan yhteydessä, vaikka yleensä artistin ja lauluntekijän välissä on joku kolmas osapuoli.

Kuten Jussi jo aiemmin mainitsi, yhteistyö tekijöiden kesken on muuttunut koko ajan tiiviimmäksi. Jos joskus laululla oli selkeästi erikseen säveltäjä, sanoittaja ja tuottaja, nykyään nuo rajat ovat hämärtyneet. Laulua pallotellaan tekijältä toiselle useita kertoja edestakaisin, ennen kuin se on valmis. Artisteilla on usein myös tietty tuotantotiimi, joka vastaa levyn toteutuksesta. Uudehkona ilmiönä suomalaisessa musiikkibisneksessä ovat myös laululeirit, joissa lauluntekijät kerääntyvät

esimerkiksi viikonlopun ajaksi konkreettisesti samaan paikkaan tavoitteena luoda yhdessä uusia lauluja. Tekijät eivät välttämättä tunne toisiaan entuudestaan ollenkaan.

Ehkä laulujen levyille tarjoaminen on menny, että siinä hyvin monesti ois hyvä, jos ois siinä tuotantoportaassa mukana jotenki, että oisko siinä sovittajana tai yhtenä tekijänä. (Jussi)

Yhteistyön lisääntymisessä on hyvät ja huonot puolensa. Jussi kokee, että prosessit ovat tällä tavoin nykyään hitaampia ja työlämpiä. Toisaalta hän tarvitsee muita tekijöitä sellaisissa asioissa, joita hän itse ei hallitse niin hyvin, esimerkiksi demojen äänittämisessä. Nykyään demot ovat jo hyvin pitkälle tuotettuja eikä ns. pelkkä kitara-laulu-äänite enää välttämättä riitä.

Saija painottaa, että yhteistyökumppanuus voi olla myös elämää rikastuttavaa. Monista kollegoista on tullut hyviä ystäviä, joilta saa vertaistukea muuten melko yksinäisessä ammatissa. Hän on kokenut yhdessä työskentelyn hedelmällisenä ja innostavana: kahdet aivot keksivät enemmän kuin yhdet. Yhteistyössä tärkeää on rehellisyys ja suoruus. Työ tulee ottaa työnä eikä toisen kommentista saa loukkaantua. Työmarkkinoilla parhaat ystävät voivat olla myös toistensa kilpailijoita, sillä markkinat ovat pienet ja tuotantoja on melko vähän.

Se on jännä, toisaalta me ollaan kilpailuasemassa mutta sitten kuitenkin myös tehhään yhteistyötä. --- että se on vähän niinku semmosta luottamushommaaki sitte aika paljon. (Saija)

Loppujen lopuksi ammattimaisessa laulukirjoittamisessa kun on kuitenkin kyse myös rahasta.

3.1.3 Toimeentulo

Ammattimaisen lauluntekijän näkökulmasta taloudellinen napakymppi Suomen markkinoilla voisi tarkoittaa esimerkiksi tätä: oma laulu valitaan Suomen tämän hetken kuumimman artistin uudelle albumille, ja siitä tehdään ykkössingle. Ison levy-yhtiön koneiston sekä artistin vetovoiman avulla laulu on pian jokaisen kaupallisen radiokanavan soittolistalla voimarotaatiossa eli se soi useita kertoja päivässä. Artisti esiintyy ahkerasti niin televisiossa kuin keikkalavoillakin. Laulusta tehdään musiikkivideo, joka kerää miljoonia klikkauksia Youtubessa. Youtube myy videon alkuun kalliin mainoksen. Laulusta tulee iso hitti, jota ostetaan digitaalisena äänitteenä. Hitti vauhdittaa myös artistin albumimyyntiä. Kustantaja neuvottelee laulun soimaan uuden suosikkisarjan tunnussäveleksi. Kappaleesta tulee ikivihreä, jota myöhemmin useat eri artistit versioivat ja jota esitetään julkisesti vielä vuosikymmeniä.

Lauluntekijän tulot ovat pääasiassa tekijänoikeustuloja. Tekijänoikeus tarkoittaa tekijän oikeutta määrätä teoksensa käytöstä sekä oikeutta tulla mainituksi sen tekijänä, ja se syntyy heti, kun teos on luotu. Teoksen käyttäminen (kopiointi, jakelu, julkinen esittäminen tai tallentaminen) edellyttää teoksen tekijän lupaa. Lauluntekijä voi hallinnoida oikeuksiaan itse tai luovuttaa hallinnointioikeuden Teostolle. Teosto myy käyttölupia ja kerää käyttökorvauksia musiikintekijöille ja kustantajille. (Teosto 2015, viitattu 1.4.2015.)

Alun esimerkissä lauluntekijälle kertyy siis tekijänoikeuskorvauksia radiosoitosta, televisio- ja live-esiintymisistä, Youtube-streamauksista, digitaalisesta ja fyysisestä äänitemyynnistä ja mahdollisesti muusta televisiokäytöstä. Sanoittaja ja säveltäjä saavat korvauksen myös laulun uusista versioista ja niiden esittämisestä julkisesti. Youtube on tekijänoikeuslain piirissä uusin tulokas. Korvauskäytäntö on se, että yhden streamauskerran korvaus riippuu videon oheen myytävän mainoksen hinnasta. Elvis ry:n hallituksen puheenjohtaja Kaija Kärkinen (2015, viitattu 10.4.2015) kritisoi kolumnissaan kuitenkin korvausten heikkoa tasoa. 0,0004€ per streamaus ei riitä, kun kyse on ammattimaisesta toiminnasta.

Vaikka unelmatapauksessa korvauksia tulee useista lähteistä, on huomattava, että tekijän osuus niissä kaikissa on pieni ja tästäkin kustannussopimuksen tehnyt tilittää todennäköisesti kolmannuksen kustannusyhtiölle. Toiseksi nykyään lauluissa on yleensä useampi tekijä, jolloin korvaukset jakautuvat kaikkien tekijöiden kesken sovittujen prosenttien mukaisesti.

Vuonna 2013 Teosto keräsi tekijöille yhteensä 52,3 miljoonaa euroa. Tilitysten keskiarvo oli 2128€. 230 tekijää sai yli 20 000€. (Toivonen, luento 18.2.2015.) Kun otetaan huomioon, että kyseessä on lauluntekijän päätulo, voidaan todeta, että hyvin harva tulee toimeen pelkästään lauluja kirjoittamalla. Lisäksi tulojen määrä voi vaihdella rajustikin vuodesta ja laulujen menestyksestä riippuen. On siis ymmärrettävää yleistä, että lauluntekijä tekee myös muita töitä säveltämisen tai sanoittamisen ohessa. Kuten Saija toteaa, raha ei myöskään saa olla kovin tärkeässä asemassa lauluntekijän elämässä.

— jos olisin ihminen, joka on niinkun rahan perään, mulla pitäis olla jotaki hienoja autoja tai whatever niin ei, silloinhan mä menisin johonki oikeisiin töihin. (Saija)

Toimeentulon epävarmuus on fakta, joka lauluntekijän on käsiteltävä ja hyväksyttävä. Kuten Jussi toteaa, laulua tehdessä ei voi tietää, tuoko se tekijälleen koskaan rahaa. Saija kertoo, että jotkin kustannusyhtiöt tarjoavat lauluntekijöille kustannussopimuksia, joiden perusteella ne maksavat ennakoita lauluista. Ennakot kuitenkin vähennetään myöhemmin tekijänoikeustuloista.

Palkkatuloja alalla ei nykyään juuri liiku. Myös lauluntekijän sosiaaliturva on heikko. Tekijänoikeustuloa verotetaan ansiotuloverotuksen mukaisesti, mutta se ei kerrytä äitiyspäivärahaa tai muita sairausvakuutuslain mukaisia etuuksia. Tekijänoikeustulo vaikuttaa kuitenkin negatiivisesti esimerkiksi työttömyyspäivärahaan, vaikka itse työ eli laulu olisi tehty vuosia sitten, sillä lauluntekijän tulot kertyvät pitkällä viiveellä. Myöskään eläkettä tekijänoikeustuloista ei kerry. (Elvis ry 2015c, viitattu 20.4.2015.)

Käytännössä lauluntekijällä on siis kaksi vaihtoehtoa: toimia freelancerina tai perustaa oma yritys. Haastateltavistani Heikillä on oma osakeyhtiö, ja hän on yritysmuotoonsa tyytyväinen. Jussilla on toiminimi ja pieni oma kustannusyhtiö. Ongelmana on kuitenkin se, ettei tekijänoikeustuloja voi toistaiseksi Suomessa tulouttaa yhtiölle, vaan ne verotetaan ansiotulona. Tämä tuli esille lähes kaikissa haastatteluissa. Saija totesikin, että jatkaa freelancerina niin kauan kuin asia korjaantuu, sillä tässä tilanteessa ”ei ole mitään järkeä perustaa yritystä”. Joonaksella sen sijaan on tavoitteena perustaa yritys piakkoin Los Angelesiin. Kilpailu kansainvälisillä markkinoilla on kovempaa, mutta toisaalta jo pelkällä hyvin myyvän albumin täyteraidalla voi saada hyvän tulon. Kansainvälinen hitti puolestaan voi tehdä tekijästään miljonäärin. Tosin todennäköisyys läpimurtohitin tekemiseen on lottovoiton luokkaa. (Ks. Kantele 2009, viitattu 8.4.2015.)

Pientä helpotusta epävarmaan toimeentuloon tuovat erilaiset apurahat. Apuraha kerryttää myös eläkettä. Esimerkiksi Taiteen edistämiskeskus jakaa sekä projektikohtaisia kohdeapurahoja että taiteilija-apurahoja, jotka on tarkoitettu taiteilijan työskentelyn turvaamiseen tietyllä aikavälillä (Taiteen edistämiskeskus 2015, viitattu 20.4.2015). Apurahat myönnetään hakemusten perusteella.

Heikki on sitä mieltä, että erilaisia apurahoja ja yhteiskunnan tukimuotoja voisi olla enemmänkin. Esimerkiksi ammattituottajille voisi olla apuraha, jonka turvin he voisivat tuottaa vielä tuntemattoman lauluntekijän levyn.

Populaarimusiikin markkinavetoisuus voi tarkoittaa sitä, että hyvätkin lauluntekijät jäävät bisneksen ulkopuolelle. Yhtiöiden liiketoiminnalliset tavoitteet ja tekijöiden taiteelliset näkemykset eivät aina kohtaa.

Mä tunnen todella hienoja biisintekijöitä, jotka istuu Siwan kassalla. (Heikki)

Lauluntekijöiden ja muusikoiden asioita ajavat Suomessa erilaiset järjestöt kuten Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry, Teosto ry, Gramex ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry ja Suomen Säveltäjät ry. Nämä pyrkivät edistämään musiikin ammattilaisten mahdollisuutta toimia ammatissaan niin, että se on myös taloudellisesti kannattavaa.

Tekijänoikeustulojen määrä on yksi tapa mitata lauluntekijän toiminnan ammattimaisuutta. Ammatti-identiteetin kehittymiseen vaikuttavat kuitenkin monet muutkin asiat.

3.2 Lauluntekijän ammatti-identiteetin muotoutuminen

Kyllä mä varmaan silloin jo ko se ammattitutkinto, siitä valmennuksesta sitte minut hyväksyttiin, siellä oli levy-yhtiön edustajiakin ja muuta niin varmaan jo silloin mä oon sitte aatellu, että no nyt mä oon niinku virallisesti, et varmaan silloin Facebookiin vaihto "songwriteri" [naurahdus]. (Saija)

Ammatti-identiteetti, kuten identiteettikin, on käsitteenä monisyinen ja siihen liittyy useita lähikäsitteitä kuten työ, ammatti, ammattitaito ja uraidentiteetti (Immonen 2015, 17–18). Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestä ammatillisena toimijana (Eteläpelto 2006, 26). Tämä käsitys muotoutuu paitsi työelämässä, myös sitä ennen ympäristön (perhe, ystävät, koulu) vaikutuksesta (Cohen-Scali 2003, 239).

Lauluntekijän ammatti-identiteettiin liittyy käsitys itsestä lauluntekijänä: Millainen lauluntekijä olen, mihin kykenen, mihin en kykene? Sitä määrittelevät myös lauluntekijän tavoitteet: Mihin urallani tähtään? (Ks. Eteläpelto 2006, 26.) Haastatteluaineistossani vastaajat kuvailevatkin itseään ammattilaisena monin eri tavoin:

Mä olen semmoinen sointumelodikko (Jussi)

Mä olen aika pitkällä laulutekstin luomisessa mutta alussa melodian luomisessa (Heikki)

Käsittelen ammatti-identiteettiä tässä yhteydessä, koska olen itse henkilökohtaisesti kokenut vaikeaksi määritellä itseäni ammatillisesti. Pelkään, että tämä vaikeuttaa myös sijoittumistani työelämässä. Kaikkien tutkintojen jälkeenkin koen olevani yhä opiskelija. Toisaalta on varmasti niin, kuten Heikki sanoo, että ”ikuisen opiskelijan” identiteetti pakottaa kehittymään ja estää jäähmättämästä paikoilleen. Toisaalta kaipaisin jonkinlaista varmuutta siitä, että olen oikealla tiellä ja voin jatkaa matkaani luottavaisin mielin.

Uskon siis, että ammatti-identiteetin muotoutumisella on suuri henkinen merkitys yksilölle itselleen. Työelämä tietous, ammattitaito ja selkeät tavoitteet rakentavat itseluottamusta, joka puolestaan heijastuu ympäristöön. Tällöin muutkin helpommin vakuuttuvat siitä, että olet todellinen alasi ammattilainen – ja ammatti-identiteetti vahvistuu entisestään. Identiteettiä kun ei rakenneta yksin, vaan se on jatkuvaa neuvottelua yksilön ja ”muiden” kesken (Vaattovaara 2012, 159).

3.2.1 Ympäristön vaikutus

Ammatti-identiteetin juuret kasvatetaan jo ennen varsinaista työelämään siirtymistä. Prosessi on jatkuva ja siihen vaikuttaa kasvu-ympäristö. Ei ole sattumaa, että vielä 2010-luvullakin monet ammatit periytyvät sukupolvelta toiselle. Tuttu työnkuva, selkeät tai ainakin tiedossa olevat etene-mismahdollisuudet sekä perheen kannustus eivät ole merkityksettömiä seikkoja ammattia valitessa. Myös ammattitaito on voinut karttua hyvinkin nuoresta saakka vanhempien tai muiden läheisten ihmisten luotsaamana. Esimerkiksi kitaristi Marzi Nyman kertoi taannoisella luennollaan Oulun Musiikkijuhlien mestarikurssilla, kuinka hänen setänsä otti hänet teini-ikäisenä bändiinsä soittamaan. Tällä oli suuri merkitys oman tien löytämiselle. (Nyman, luento 19.3.2015.)

Ammatti-identiteetin muodostumiseen vaikuttaa paitsi välitön elinpiiri, myös ympäröivä yhteiskunta. Voisin kuvitella, että ammatti-identiteetin muodostaminen on helpompaa, kun ammatilla on selkeä yhteiskunnallisesti tunnustettu status (ks. Immonen 2015, 16). Lauluntekijän ammatti on ainakin omassa mielessäni tässä suhteessa harmaata aluetta: se tuntuu olevan sekä työnkuvan että yhteiskunnallisen asemansa vuoksi marginaalissa, jolloin alalle pyrkivän on vaikeampi hahmottaa, mitä työssä oikeastaan vaaditaan. Toisaalta lauluntekijä saa myös olla vaatimuksilta rauhassa verrattuna esimerkiksi opettajiin. Opettajalla on suomalaisessa yhteiskunnassa selkeä ja tunnustettu asema, mutta heiltä myös osataan vaatia paljon ja ammatti on täynnä normeja, joihin opettajan persoonan oletetaan istuvan.

Koulutusta populaarimusiikin säveltämiseen ja sanoittamiseen on ollut olemassa hyvin vähän. Nykyään on mahdollista suorittaa rytmimusiikkituotannon ammattitutkinto, jonka yhtenä suuntautumisvaihtoehtona on lauluntekijän tutkinto. Myös erilaisia lyhyempiä lauluntekijäkoulutuksia järjestetään jonkin verran. Valmiuksia ammattiin antavat myös muut musiikkiin liittyvät koulutukset.

3.2.2 Työelämän alku

Haastateltavistani Saija ja Joonas ovat saaneet muodollista koulutusta musiikin alalle. Saija on opiskellut lauluntekijäksi Tornion Lappian ammattivalmennuksessa. Joonas on puolestaan opiskellut lapsesta saakka pianonsoittoa viimeisimpänä opiskelupaikkana Helsingin Pop & Jazz Konservatorio. Hän alkoi keskittyä soittamisen sijasta laulujen tekemiseen käytännöllisistä syistä: vanhat urheiluvammat estivät jatkuvan harjoittelun.

Jussi ja Heikki sen sijaan ovat itseoppineita lauluntekijöitä. Heistä Jussi päätyi alalle toisen työnsä eli luokanopettajuuden myötä.

Ja se lähti niinkö lastenmusiikista että samalla työpaikalla olin, rehtorina oli tuo Juhani K, sanottaja ja Ismo K, sovittaja. Niin sillä Juhaniilla oli joku juttu, että aapiseen lähettiin tekemään oheislauluja. --- ko niitä levytettiin ja ne oppikirjoihin rupes menemään ja niin edelleen, niin se oli -- semmonen kannustin ehkä. (Jussi)

Toinen tärkeä tapahtuma Jussin uran alussa oli alueellisen sävellyskilpailun voitto. Pian Jussi alkoi tehdä musiikkia myös aikuisille.

Kun siemen ammatti-identiteetin muotoutumiselle on istutettu, sysäys varsinaisen uran alkamiselle voi siis olla hyvin monenlainen. Usein siihen liittyy kuitenkin kannustus ja toisten ihmisten palaute, joko välitön tai välillinen. Saijalle se on ollut ammattilaisten koulutuksessa ja sen ulkopuolella antamat neuvot, Jussille laulujen ”kelpaaminen”, Joonakselle yhden oven sulkeutuminen.

Haastateltavista kokeneimmalla tekijällä eli Heikillä tuntui olevan jäsentynein ammatti-identiteetti. Tämä ei tietenkään ole sinänsä yllätys, onhan kyseessä pitkän ja monipuolisen uran tehnyt mies. Heikillä on ollut kuitenkin vahva lauluntekijän identiteetti nuoresta miehestä saakka. Hän valitsi lopulta opiskelualansakin sen perusteella, että siitä olisi hyötyä laulujen kirjoittamisessa. Heikin tapauksessa heti ensimmäisestä julkaisusta tuli iso hitti.

Mä olin lauluntekijä ennen sitä [menestystä]. --- En mä oo koskaan haaveillu rokkitähteydestä. Mä oon aina vaan miettiny niinku biisintekemistä. (Heikki)

Kun heti ensimmäinen levy menestyi, ei auttanut kuin alkaa tehdä uutta. Siitä ammattimainen lauluntekijän ura sai alkunsa. Yhtä luontevalta Heikin suhtautuminen ammattiinsa kuulostaa yhä:

Mä teen ammatikseni, kun multa kysytään niitä [lauluja]. Jos joku hullu niistä maksaa, niin mikä tässä. (Heikki)

Seuraavaksi tullaankin kysymykseen, kuinka määrätietoisesti lauluntekijän uraa tulisi rakentaa. Uraidentiteetti kuvaa, kuinka tärkeä ura on yksilölle ja kuinka hän muodostaa käsityksen itsestä ura-asemansa kautta. Uraidentiteetin voimakkuus näkyy yksilön työhön sitoutumisena ja haluna edetä uralla. (Leskelä 2005, 87; ks. Immonen 2015, 17.)

3.2.3 Ammatti-identiteetti jatkuvana prosessina

Näennäisesti Heikki vaikuttaa hyvin huolettomalta uransa suhteen. Hän on kuitenkin äärimmäisen sitoutunut työhönsä laulujen ja muiden tekstien kirjoittajana. Ehkä hänen ei ole tarvinnut miettiä tällaisia asioita tietoisesti, kun töitä on riittänyt. Yksi syy tähän on varmasti se, että hän on vastaanottanut kaikenlaisia töitä erittelemättä todennäköisesti sen kummemmin, mitä hyötyä niistä on hänen uralleen.

Jussi puolestaan pohti haastattelussa paljonkin oman uransa muotoutumista. Hänellä oli juuri haastatteluhetkellä meneillään syvälinen pohdinta siitä, millainen hänen uransa lauluntekijänä oli ollut ja mitä se mahdollisesti olisi tulevaisuudessa. Tulkintani mukaan hän koki musiikkimaailman muutokset hyvin vahvasti myös omaa ammatti-identiteettiään ravistelevana asiana. Muutos ja trendien vaihtuminen oli yleinen teema hänen haastattelussaan.

--- tietenki se iskelmä on muuttunu, se on ihan selvä homma. Mutta se musiikki, mitä mä oon tehny, niin se on vähentyny soitossa. --- Niin mulla on viime aikoina, että mun on pitäny ruveta opettelemaan säveltämään vähä vaikeamminki. Ja sillain vähän niinkö epäharmonisesti. Ja siksi se ei ehkä ole ollu luontevaa, aina. (Jussi)

Jussi korostaa, että hän tutkii alaa säännöllisesti ja pyrkii päivittämään osaamistaan eikä kokenut tätä millään tavoin ongelmaksi. Jussi on kuitenkin hyvä esimerkki siitä, että ammatti-identiteetti

muotoutuu jatkuvasti uudelleen esimerkiksi silloin, kun työnkuva muuttuu. Muutoksen kourissa ammattilaisuus voi tuntua jopa raskaalta velvollisuudelta. Laulujen tekeminen ilman ammatillisia tavoitteita tuntuu turhalta.

Ehkä se mulla, kun se on ollut ammatti niin se on vähän mulla niinkö kiviriippana omassa päässä, ko se on ollu ammatti. Että minä haluan olla siinä ammatissa, että se vähän niinkö painaaki siellä, vähän niinkö omat velvotteet painaa. --- ku eihän niitä ole mittään järkeä tehdä, nehän jää tuonne kansioon sitte (Jussi)

Jussin tavoitteena on yksinkertaisesti tulla toimeen opettajan työllä ja lauluja kirjoittamalla. Hän suhtautuu taiteelliseen työhönsä nöyrästi: se on yksi tapa elättää itsensä.

No ehkä se on silloin kesä-heinäkuussa [naurua], että se on ammattimaista, kun tulee tilitykset. (Jussi)

Tavoitteellisuus määrittää sekä ammatti- että uraidentiteettiä. Saija ja Joonas vaikuttavat juuri sellaisilta uuden polven tekijöiltä, jotka työskentelevät määrätietoisesti kohti tavoitteitaan ja osavat myös asettaa ne korkealle.

Että haluaa niinkö päämäärätietosesti tehdä, että olen sitte, tavoitteeni on olla Suomen, yks semmosista ykkössanottajista muutaman vuen päästä. (Saija)

[Unelmana/tavoitteena] voittaa Grammy ja saada Billboard 1. (Joonas)

Etenkin Joonaksen vastauksissa korostuu kova työn tekeminen, tavoitteellisuus ja halu menestyä. Hänellä on siis hyvin voimakas uraidentiteetti. Uraan sitoutuminen on tuottanut tulosta ja hän on saanut suomalaisittain harvinaisen management-sopimuksen yhdysvaltalaisen ison yhtiön kanssa (Hiltunen 2014, viitattu 1.4.2015).

Saijan haastattelussa kantava teema on uskallus ja luottamus omiin kykyihin. Hänen koulutuksensa Lappiassa on sisältänyt säveltämistä, sanoittamista, teoriaopintoja, studiotekniikkaa sekä tietoutta tekijänoikeuksista ja musiikkibisneksestä. Hänellä tuntuu olevan selkeä kuva alasta ja omista mahdollisuuksista edetä urallaan.

Heikin ura on puolestaan jo siinä vaiheessa, että hän alkaa omien sanojensa mukaan "poimia rusinat pullasta". Hänen ammattilaisuuttaan ei voi kukaan kiistää ja hänellä on varaa valita itseä miellyttävät työt.

--- Mä oon kuule niin paljon tahkonnu ja tehny kuule tässä, että mullon oikeus siihen. (Heikki)

Aineiston perusteella lauluntekijän ammatti-identiteetillä ja uraidentiteetillä on olennainen merkitys sekä tekijän hyvinvoinnille että hänen uransa etenemiselle. Vahva ammatti-identiteetti auttaa jaksamaan ja kestämään epävarmuutta, joka alaan olennaisesti liittyy.

3.3 Ammatin haasteet ja ilon hetket

Yhtä haastettahan tämä onki, koska sulla ei ole mittään varmaa ja kellään ei oo mittään varmaa --- Että tää on niinkö pelkkää semmosta riskiä. (Saija)

Lauluntekijän ammatin haasteet liittyvät aineiston perusteella musiikkibisneksen epävarmuuteen sekä tekijän henkiseen hyvinvointiin. Alaa kuvailtiin sanoilla ”hullu, villi, hurja, pelkkää kilpailua”. Alan haastavuudesta kertoo paljon jo se, että Heikki ei suositellut laulun tekemistä *ammattina* tällä hetkellä kenellekään. Joonas oli astetta toiveikkaampi.

[Suosittelen] harrastuksena kaikille. Ammattina ihmiselle, joka on valmis laittamaan siihen yhtä paljon aikaa kuin huippu-urheilija omaan lajiinsa. (Joonas)

Kilpailu on kovaa ja vain harvat onnistuvat luomaan laulujen tekemisestä elämänuran. Lauluntekijän on oltava monipuolinen, yrittäjähenkinen, kunnianhimoinen ja kykenevä myymään omaa työtään. Lisäksi tarvitaan myös onnea.

Epävarmuus syntyy siitä, että alalla ei ole olemassa minkäänlaisia yleisiä sopimuksia tai sääntöjä. Järjestöt pyrkivät luomaan yhteisiä käytäntöjä mutta ne eivät ole laillisesti sitovia, vaan jokainen tekijä huolehtii oikeuksistaan itse. Ainoat lainvoimaiset oikeudet ovat tekijänoikeudet.

Mä oon monta kertaa sanonu, että tää on semmonen kapitalismin viimeinen täysin villi puoli, elikkä tässä ei ole mitään sääntöjä. Ylipäätään siis niinku viihdemusiikissa tai viihdemaailmassa ei ole minkäänlaisia sääntöjä, täällä ei ole mitään oikeudenmukasta. (Heikki)

Oikeudenmukaisuudella Heikki viittaa myös siihen, että markkinat määräävät, kenen lauluja artistit laulavat. Lahjakkuus ja älykyys eivät ole menestyksen tae. Kuten Saija sanoo, musiikkibisnes on trendibisnes ja se koskee myös lauluntekijöitä. Joskus olet muodissa ja kohta taas et.

Prosessit ovat hyvin hitaita ja laulun matka tekijältä julkaisuksi asti on pitkä. Kommunikaatio levy-yhtiöiden puolelta on usein heikkoa: sähköposteihin ja puheluihin ei vastata. Pahimmillaan tunnetukin tekijä joutuu kävelemään levykauppaan tarkistaakseen CD-levyn kannesta, tuliko oma laulu valituksi albumille vai ei. Tällainen kohtelu kertoo arvostuksen puutteesta. Puheissa lauluntekijöitä ehkä arvostetaan, mutta käytäntö on toista. Esimerkiksi Elvis ry on työskennellyt pitkään saadaakseen lauluntekijöiden nimet esiin, kun lauluja esitetään televisiossa tai radiossa. Tällä hetkellä tekijät kuitenkin jäävät usein arvoitukseksi. Yleensä mainitaan ainoastaan laulun nimi ja sen esittäjä. (ks. Korkee 2015, viitattu 21.4.2015.) Myös musiikkialan suurimpaan palkintojuhlaan, Emma-gaalaan, kutsutaan ainoastaan artistit ja levy-yhtiön edustajat.

Katkeroitumiseen ei kuitenkaan ole varaa. Lauluntekijän on oltava kärsivällinen niin laulujen tekemisessä kuin niiden eteenpäin markkinoimisessakin. Tarvitaan positiivista ja rohkeaa asennetta sekä hyviä hermoja, jotta alalla pärjää. Myös sosiaaliset taidot ovat tärkeitä.

Tulot työnteosta syntyvät pitkällä aikavälillä. Sosiaaliturva on heikko eikä seuraavan tilin saldoa voi koskaan ennustaa. Lauluntekijän tulee samaan aikaan tunnustaa ja tunnistaa alan realiteetit, ja uskoa vilpittömästi omaan tekemiseen. Tämä ei ole aina ihan helppoa.

--- noin kerran vuessa sitä käy semmosta pohdiskelua, että onko tässä mittään järkeä, tuleeko tästä mittään. (Jussi)

Uskonpuute on alalla yleistä. Paitsi, että bisnes on epämääräistä ja siten stressaavaa, myös itse työ on henkisesti kuormittavaa ja yksinäistä. Konkreettista, jokapäiväistä työyhteisöä ei ole. Moni lauluntekijä painii samojen ongelmien kanssa – yksin.

Ja just se, että jos sua vaikka väsyttää, --- niin mua ei oo kukkaan niinku potkimassa perseelle eikä repimässä tuolta sängyn pohjalta, että nyt niinkö alat ja kyllä se vaatii hirveesti mut myös ki semmosta armon antamista itelle --- (Saija)

Balanssin löytäminen työn ja oman hyvinvoinnin välillä on haastavaa. Töitä voi tulla epävarmalla alalla haalittua liikaa, koska tuntuu, että kaikki työt on pakko ottaa vastaan. Heikki totesi, että vaikka hän nauttii uusien asioiden opettelemisesta, itsensä hajottaminen moneen paikkaan voi myös uuvuttaa.

Lauluntekijän tulee olla siis henkisesti vahva ja tietyllä tavalla itseohjautuva. Hän huolehtii itsenäisesti toimeentulostaan, urastaan, oikeuksistaan ja terveydestään. Monelle palkkatyöläiselle nämä kuuluvat ammattietuihin eikä niistä tarvitse samalla tavalla taistella. Mikä saa ihmisen hakeutumaan tällaiselle alalle?

Vaikka itse työ, laulujen tekeminen, on toisaalta raskasta ja väsyttävää, se tuo myös paljon iloa. Kaikki vastaajat viittasivat laulujen tekemiseen intohimona ja elämäntapana, jota ilman he eivät voi olla. Se on sekä työ että harrastus. Heikki vertaa itseään leikkivään lapseen, joka käsittelee maailmaa leikin kautta.

Mää teen, mää oon vähän niinkö lapsi, joka, eihän lapsella oo mitään syytä niinkun olla leikkimättä. Lapsihan leikkii sen takia, että se niinku hahmottaa jotain asioita ympäriltään tai leikkiminen on sitä, et se niinku matkii ja tekee. Sitähän se on. Se on tapa olla, se on tapa niinkun oppia. (Heikki)

Musiikki ja teksti on kommunikointia, joka voi sisältää tekijälleen tärkeitä teemoja.

--- mulla tuntuu olevan semmonen tarve opettaa semmosia tietynlaisia arvoja ja tietynlaista, lainausmerkeissä ”elämän viisautta” mitä nyt tähän ikkään mennessä on voinu edes päähän kertyä mutta kuitenkin. Lohduttaa, auttaa. (Saija)

Saija mainitseekin, että lauluntekijä tarvitsee tietynlaista psykologista silmää etenkin tietylle artistille laulua tehdessä. Joonas toteaa, että lauluntekijälle on tärkeää havainnoida ympäristöä ja ihmisiä. On myös osattava heittäytyä hetkeen.

Uran etenemiseen liittyvät virstanpylväät tuntuvat hyvältä. Ammatissa pääsee toteuttamaan unelmiaan, jolloin pienetkin edistysaskeleet ovat isoja. Tärkeintä on kuitenkin ilo työstä, ”kiksit” ja oivaltamisen ilo, joita musiikista saa. Laulujen tekemisestä tulee hyvä olo.

Onhan tämä niin mahtavaa hommaa. (Jussi)

4 POHDINTA

Tutkiessani aihetta aloin tuntea yhä vahvemmin, että kaikki käsittelemäni asiat liittyvät yllättävän tiiviisti yhteen. Se, mitä lauluntekijä ajattelee työprosessista, määrittelee hänen ammatti-identiteettiään. Vahva ammatti-identiteetti antaa itseluottamusta tavoitella isoja haaveita ilman, että ne alkavat ahdistaa tai vaikuttaa työntekoon. Itseensä luottava lauluntekijä vakuuttaa muut, jolloin myös hänen lauluhiinsa uskotaan ja niille riittää kysyntää. Levytetyt laulut tuovat toimeentuloa, mikä puolestaan vahvistaa ammatti-identiteettiä: pystyn tekemään tätä työkseni.

Tämä johtopäätökseni luo itselleni toivoa: yksi asia johtaa toiseen, ja positiiviseen kehään on mahdollista hypätä monelta asemalta. Tärkein oppimani asia tämän tutkimuksen varrella on ollut kuitenkin se, että luovaa työtä ei voi tehdä tulevaisuudesta stressaten. On vain tehtävä ja uskottava, että se kantaa hedelmää, vaikka mitään takeita siitä ei ole.

Opinnäytetyöni aihe tuli itseäni niin lähelle, että itkin ja kirjoitin tätä työtä. Ymmärsin, miksi minun on ollut niin vaikea löytää omaa paikkaani ammatillisesti. Olen yhä varmempi, että lauluntekijän työ on ainakin hyvin lähellä sitä, missä haluan olla. Ala on kuitenkin täynnä ristiriitaisuuksia, joita on ollut vaikea sulattaa.

Vaikka olen aina kulkenut omia polkujani, olen pohjimmitani hyvin turvallisuushakuinen ihminen. Ala, joka on ”pelkkää riskiä”, saa hälytyskellot soimaan päässäni. Heittäytyminen pelkän oman uskoni ja itseluottamukseni varaan pelottaa. En ole myöskään erityisen uraorientoitunut ihminen, perhe on minulle paljon uraa tärkeämpi. Ehkä minulle sopisi samanlainen yhdistelmä kuin Jussille, jolloin lauluntekijän työ olisi sivubisnes jonkin porvarillisemman ammatin ohessa. Mutta onko tällainen järjestely enää mahdollista 2010-luvulla? Onko alalle mahdollista edes päästä, ellei uhraa kaikkea aikaansa ja omaisuuttaan uran luomiseen?

Monen muun lauluntekijän tapaan olen ihminen, jolla on hyvin voimakas sisäinen maailma. Olen tarkka havainnoija ja viihdyn omissa oloissani. Minun on kuitenkin vaikea ilmaista sisäistä maailmaani muuten kuin lauluissani. Olen kaikkea muuta kuin yrittäjä- tai markkinointihenkilinen. Jo pelkästään vieraille ihmisille puhuminen jännittää, ja oman työn sekä persoonan myyminen saa kauhusta kankeaksi. Verkostojen luominen on tällä tavoin hidasta.

Itse työstä eli laulujen kirjoittamisesta puhuttaessa koen olevani vahvimmillani. Olen lahjakas, älykäs ja monipuolinen lauluntekijä. Pystyn suhtautumaan laulujen tekemiseen kahdesta näkökulmasta: luovana taiteena tai taitavana käsityönä. Jälkimmäisellä tarkoitan sitä, että voin tarvittaessa heittää oman musiikkimakuni syrjään ja tehdä esimerkiksi mitä tahansa tyyliä. Tällöin pyrin vain tekemään parhaani juuri sen musiikkityylin rajoissa ja tarvittaessa tuomaan tyyliin jotain uutta. Olen vastuuntuntoinen ja ahkera, ja itsenäinen työskentely sopii minulle.

Olen todennut läheisilleni puolivitsikkäästi, että ammatti-identiteettini on ollut kriisissä viimeiset kymmenen vuotta. Aina se ei naurata. Olen löytänyt oman tapani olla opettaja, se on toinen ammattini. Sisimmässäni tunnen kuitenkin olevani ensisijaisesti kirjoittaja. Koen sielunsukulaisuutta Heikin kanssa siinä, että kirjoittaisin mielelläni muitakin tekstejä kuin laululyriikkaa. Pitkään asiaa pohdittuani olen tullut siihen tulokseen, että voisin ehkä kyetä elämään ilman esiintymistä. Mutta jos joutuisin olemaan kirjoittamatta, suuri osa minusta kuolisi pois. Prosessi jatkuu ja esimerkiksi tämän opinnäytetyön kirjoittaminen on syventänyt kuvaa itsestäni musiikin ammattilaisena.

Olisiko minusta siis siihen? Tämän opinnäytetyön luettuaan moni alasta haaveileva saattaa heittää pyyhkeen kehään. Haasteet ovat isoja. Olisiko kuitenkin antoisampaa jatkaa laulujen tekemistä harrastajana ja esittää niitä silloin tällöin paikallisen baarin bändi-illoissa? Omalla kohdallani pelkään, että jos en pyri tekemään tätä työkseni, laulut jäävät kirjoittamatta. Luterilainen työmoraalini huutaa ”ensin työt, sitten huvi”. Hyvien laulujen tekeminen on aikaa vievää ja vaativaa puuhaa. Laulut eivät ainakaan minulla synny lounastauolla tai illalla pitkän työpäivän jälkeen.

Aion siis yrittää. Miten sen teen, on toinen tarina. Uskallanko lyödä kaikki kortit pöytään ja päättää olla ”freelancer songwriter”? Vai jatkanko täkyjen heittelyä toivoen, että joku niistä nappaa? Kerrään rohkeutta.

LÄHTEET

Cohen-Scali, V. 2003. The influence of family, school, and work socialization on the construction of the professional identity of young adults. *Journal of Career Development*, Vol. 29, No. 4. 237–249.

Elvis ry. 2015a. Yhdistys. Viitattu 20.4.2015, <http://www.elvisry.fi/yhdistys>.

Elvis ry. 2015b. Mallikustannussopimukset uudistettiin. Viitattu 20.4.2015, <http://www.elvisry.fi/ajankohtaista/mallikustannussopimukset-uudistettiin>.

Elvis ry. 2015c. Suomalainen musiikki valtava kasvun mahdollisuus. Viitattu 20.4.2015, <http://www.elvisry.fi/artikkeli/suomalainen-musiikki-valtava-kasvun-mahdollisuus>.

Eteläpelto, A. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: Kansanvalistusseura. 26–49.

Gronow, P. 2002. Laulu on iloni ja työni. Teoksessa P. Gronow, J. Lindfors & J. Nyman (toim.) *Suomi soi 1. Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Tammi. 74–87.

Gronow, P. 2002. Kansallinen kolmekymmenluku. Teoksessa P. Gronow, J. Lindfors & J. Nyman (toim.) *Suomi soi 1. Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Tammi. 110–118.

Hillared, E. 2013. *Lathund för låtskrivare*. Stockholm: Förlaget Singing Songwriting Studio.

Hiltunen, J. 2014. Tuottaja Joonas Angerialle huippusopimus Yhdysvalloista. *Lapin Kansa* 8.8.2014. Viitattu 1.4.2015, <http://www.lapinkansa.fi/Kulttuuri/1194919980349/artikkeli/tuottaja+joonas+angerialle+huippusopimus+yhdysvalloista.html>.

Hischak, T.S. 2015. Tin Pan Alley. Oxford Music Online. Viitattu 24.2.2015, http://www.oxfordmusiconline.com.ezp.oamk.fi:2048/subscriber/article/grove/music/A2257382?q=tin++pan+alley&search=quick&pos=1&_start=1#firsthit.

Hämäläinen, T. 2014. Biisinikkarin peruskoulu. Opas musiikintekijöille. Viitattu 8.4.2015, http://www.elvisry.fi/sites/default/files/biisinikkari_2014.pdf.

IFPI Finland ry. 2015. Äänitteiden vuosimyynti 2014. Kokonaismyynti markkinaosuudet 2014. Viitattu 4.5.2015, <http://www.ifpi.fi>.

Immonen, I. 2015. Mentoroinnin merkitys aktorin ammatti-identiteetin kehittymiseen. Oulun yliopisto. Oulu Business School. Pro gradu -tutkielma.

Kantele, T. 2009. Biisinkirjoittaminen bisneksenä. Yle 28.1.2009 Viitattu 8.4.2015, <http://yle.fi/vintti/yle.fi/pop/artikkelit/2009-01-28/biisinkirjoittaminen-bisneksena.html>.

Karhumaa, M. Lethman, I. & Nikula, J. 2010. Musiikki liiketoimintana. Helsinki: Teos.

Karjula, M-L. 2015. Teoston historiaa. Viitattu 12.4.2015, <http://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/teoston-historiaa>.

Korkee, S. 2015. Tekijän vai artistin piikkiin? Viitattu 21.4.2015, <http://www.elvisry.fi/kolumni/tekijan-vai-artistin-piikkiin>.

Kreus, P. 2012. Future challenges of the Finnish music industry. Teoksessa A. Wahlgrén & A. Kitunen (toim.). Kohti laadukasta palveluliikeosaamista. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 28–38.

Kärkinen, K. 2015. Tuubillinen tuhannesosia. Viitattu 10.4.2015, <http://www.elvisry.fi/kolumni/tuubillinen-tuhannesosia>.

Leskelä, J. (2005). Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena. Tampereen yliopisto. Väitöskirjatutkimus.

Middleton, R. 2015. Popular music. Popular music in Europe and North America. Oxford Music Online. Viitattu 24.2.2015,
<http://www.oxfordmusiconline.com.ezp.oamk.fi:2048/subscriber/article/grove/music/43179pg1#S43179.1.1>.

Muikku, J. 2015. Levy-yhtiöt Suomessa. Viitattu 12.4.2015, <http://pomus.net/kehityslinjat/levy-yhtiöt>.

Muikku, J. & Martikainen, V. 2014. Katsaus musiikki- ja tapahtumamarkkinoihin. Digital Media Finland. Välittäjävalmennus, Oulu. Luento 14.10.2014. Tekijän hallussa.

Niiniluoto, M. 2002. Toivo Kärki, suomalaisen iskelmän isä. Teoksessa P. Gronow, J. Lindfors & J. Nyman. (toim.) Suomi soi 1. Tanssilavoilta tangomarkkinoille. Helsinki: Tammi. 176–184.

Nyman, M. 2015. Oulun Musiikkijuhlat. Luento OAMK 19.3.2015. Tekijän hallussa.

Owsinski, B. 2009. Music 3.0. A Survival Guide for Making Music in the Internet Age. Music Pro Guides. Milwaukee: Hal Leonard Books.

Taiteen edistämiskeskus. 2015. Kaikki apurahat. Viitattu 20.4.2015, <http://www.taike.fi/fi/kaikki-apurahat>.

Taloussanomat. 2013. Spotify paljasti, paljonko artisti tienaa. 5.12.2013. Viitattu 1.4.2015, <http://www.taloussanomat.fi/yrietykset/2013/12/05/spotify-paljasti-paljonko-artisti-tienaa/201316954/12?&n=3#commentsHere>.

Teosto ry. 2015. Musiikki ja tekijänoikeus. Viitattu 1.4.2015, <http://www.teosto.fi/teosto/toiminta/tekijanoikeus>.

Toivonen, A. 2015. Elvis ry. Luento OAMK 18.2.2015. Tekijän hallussa.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Root, D.L. 2015. Songwriter. Oxford Music Online. Viitattu 24.2.2015, http://www.oxfordmusiconline.com.ezp.oamk.fi:2048/subscriber/article/grove/music/26215?q=songwriter&search=quick&pos=1&_start=1#firsthit.

Salo, H. 2014. [Kahlekuningaslaji]. Laululyriikan käsikirja. 6. painos. Helsinki: Like.

Vaattovaara, T. 2012. Lapin gangstat. Hiphop-harrastuksen vaikutus lappilaisen miehen kulttuuri-identiteettiin. Teoksessa M. Salasuo, J. Poikolainen & P. Komonen (toim.) Katukulttuuri. Nuorisosiintymiä 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 124. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 142–168.

1. Kerro itsestäsi ja siitä, mitä tällä hetkellä teet työksesi.
2. Millaista on lauluntekijän arki?
3. Minkälainen lauluntekoprosessisi on?
 - Onko prosessi erilainen, jos kirjoitat itsellesi tai muille artisteille?
 - Teetkö mittatilaustöitä?
4. Mitä ominaisuuksia hyvä lauluntekijä tarvitsee?
5. Miksi teet lauluja?
6. Miksi teet lauluja ammatiksesi?
 - Miten olet päätenyt alalle?
 - Milloin tajusit olevasi ammatiltasi lauluntekijä?
 - Millaisia työsuhteita sinulla on?
7. Minkälaisia haasteita ammattiin liittyy?
8. Kenelle suosittelisit lauluntekijän ammattia?
9. Missä kohtaa uraasi koet olevasi tällä hetkellä?
10. Minkälaisia unelmia sinulla on?